

Zdá se ovšem, že požadavky doby po největší sice výkonnosti, ale také úspornosti musí býti pobídkou, aby zemědělské družstevnictví naše svoji organizační mnohotvárnost zjednodušilo a tím také své služby vesnici ještě více zlevnilo.

To bude důležitým úkolem svazů také jako ústředních pokladen v době nejbližší.

JUDR. KAREL HAMALČÍK:

VÝVOJ ŽIVNOSTENSKÉHO DRUŽSTEVNICTVÍ ÚVĚRNÍHO.

Družstevní hnutí, které v polovici minulého století počalo s uskutečňováním myšlenky sdružování na podkladě svépomoci za účelem hospodářského posílení slabých jednotlivců, nezastihlo živnostníky na nynějším území našeho státu tak připraveny, aby mohli s úspěchem pro sebe využití tohoto hnutí pro svépomoc na poli hospodářském. Chybělo vědomí stavovské pospolitosti potřebné intensity, a v celkovém průměru nebylo u živnostnictva takových odborných vědomostí a praktických znalostí obchodních, jaké byly nutny, aby v dostatečné míře pochopilo hospodářský význam družstevní svépomoci a mohlo vésti nové asociační útvary. Vznikaly sice již po roce 1848 asociace živnostníků podobné nynějším družstvům, však byla to živnostenská družstva provozovací (neúvěrní), nikoliv živnostenská družstva úvěrní (záložny).

Vznik samostatných živnostenských záložen v zemích historických našeho státu — na Slovensku a Podkarpatské Rusi bylo tomu jinak — jakožto speciálních úvěrních ústavů svépomocných, zřízených pro poskytování osobního úvěru provozovacího živnostníkům (v širším slova smyslu, t. j. včetně obchodníků), je do určité míry důsledkem rozvoje činnosti občanských záložen v zemích historických, pokud se týče postupné změny jejich původního poslání, již měl v zápětí vývoj hospodářského života koncem minulého století.

Úkoly občanských záložen nelišily se podstatně od úkolů, jak jsou nyní vymezeny záložnami „živnostenskými“, neboť jejich posláním bylo poskytovat úvěr malým a středním výrobním vrstvám domácího obyvatelstva, k nimž dlužno počítati malé a střední živnostenské výrobce, a opatřovati lidovým vrstvám příležitost ke spojení. Oběma těmito úkolům věnovaly občanské záložny opravdovou pozornost, a byly v počátcích svého rozvoje skutečně hospodářskou oporou právě malým a středním vrstvám výrobním.

Než další hospodářská působnost občanských záložen, které jsou nyní vesměs zřízeny na podkladě zákona ze dne 9. dubna 1873, čís. 70 ř. z. o výtěžkových a hospodářských společenstvech, postupem času brala se jiným směrem. Jejich příznivý rozvoj v posledních desítiletích minulého století, jejich již tehdejší postavení jakožto mocné úvěrové organizace, dále stálý příliv cizích peněz a s tím spojená zodpovědnost za bezpečnou správu a hospodaření s cizími prostředky, a konečně potřeba ukojování jiných v tehdejších poměrech naléhavějších potřeb úvěrových než stavu živnostenského měly za následek, že občanské záložny se svým vzrůstem rozšířily svoji činnost na mnohem širší basi, při čemž jmenovitě drobný osobní úvěr živnostenský zatlačen byl do pozadí. K uvedeným již okolnostem přistupovalo také značnější riziko plynoucí z osobního úvěru živnostníkům, kteří nemohli zpravidla úvěr tak zajistiti, jak toho poměry vynucená přísnější praxe občanských záložen vyžadovala, drobná a namáhavější práce bez rovno-

cenného výtěžku, ale i chatrná ještě vyspělost živnostníků po stránce úvěrově-technické, obtíže ze vzájemné konkurence živnostníků mezi sebou a pod.. Tam pak, kde u občanských záložen byla ještě ochota věnovati se úvěru živnostenskému, bývaly v důsledku těchto momentů podmínky úvěrové takové, že drobnějšímu živnostníku dosažení úvěru při nejmenším ztěžovaly, nečinily-li vůbec nedostupným.

Nelze popírati významu občanských záložen po stránce úvěrové pro vrstvy živnostenské, který dříve měly a ještě i dnes mají. Však právě uvedené okolnosti, k tomu stoupající rozvoj stavu živnostenského a stále živěji pocíťovaná potřeba úvěru provozovacího, živnostníkům vyhovujícího, vytvořily nutně atmosféru, v níž živnostnictvo počalo hledati cesty k získání vhodných zdrojů úvěrových. Docházelo k některým formám kooperace sdružených živnostníků s jinými peněžními ústavami. Byly zřizovány někde u těchto zvláštní fondy, umožňující osobní úvěr živnostenský, pod úplnou nebo částečnou autonomní správou živnostníků. Byla zakládána živnostenská úvěrní družstva, přičleněná k občanským záložnám neb spořitelnám, a také živnostenské úvěrní ústavy jako annexní ústavy při živnostenských společenstvech zřizovaných podle hlavy VII. živnostenského řádu, která přejímala záruku za annexní úvěrní ústavy. Praxe však ukázala, že tyto formy selhaly a nestačily na systematické obstarávání úvěru pro živnostníky, takže měly charakter pouze přechodný.

Tyto a podobné neúspěšné pokusy a stále živější volání po provozovacím úvěru, jenž by vyhovoval speciálním potřebám živnostníků, utvrdily u nich přesvědčení, že zvláštní povaha živnostenského úvěru vyžaduje k tomu speciálních peněžních ústavů, které by se věnovaly výhradně péči o tento úvěr; jako nejběžnější formy úvěru přicházejí v úvahu úvěry na veřejné dodávky a na postoupené účty na dodané zboží, eskont směnek, úvěr v běžném účtě různým způsobem podložený a později i úvěr investiční; ústavy měly býti spravovány živnostníky samotnými. Je pochopitelné, že jako nejúčelnější právní forma těchto zvláštních, speciálně živnostenských peněžních ústavů byla přijata forma společenstev úvěrních, spočívajících v podstatě na zásadách Schulze-Delitschových, a osvědčivších se již u občanských záložen. A tak kolem roku 1900 dochází v zemích historických již ke zřizování těchto speciálních živnostenských záložen (původně úvěrních družstev), a to vesměs jako zapsaných společenstev podle zákona ze dne 9. dubna 1873, čís. 70 ř. z. o výtěžkových a hospodářských společenstvech.

V Čechách s plným porozuměním a s potřebnou obezřetností ujal se tohoto hnutí v roce 1898 založený Zemský jubilejní úvěrní fond císaře a krále Františka Josefa I. ku podpoře malých živnostníků v Praze, dnešní Zemský úvěrní fond živnostenský v Praze. Za jeho účinné spolupráce a morální i úvěrové podpory došlo ke vzniku těchto ústavů v místech vykazujících pro ně hospodářské předpoklady, a pod jeho záměrným vedením došlo k nezbytné obchodně-úvěrové výchově živnostníků a tvořily se základní druhy a formy pro účelný a potřebám živnostníků vyhovující úvěr živnostenský. První česká živnostenská záložna v Čechách založena byla roku 1894 v Kostelci nad Orlicí, německá v roce 1879 v Žatci pod firmou: Spar- und Vorschusskassa für Mitglieder des deutschen Gewerbevereines; počet jich pak stále vzrůstal.

Rozvoj živnostenského úvěrního družstevnictví sledovala též rakouská vláda s pozorností, poskytujíc mu podporu morální i finanční a zřizujíc v roce 1908, aby prováděl péči o živnostenský úvěr, Úřad pro živnostenské úvěrnictví ve Vídni, podřízený býv. ministerstvu veřejných prací. Rakouská vláda měla však na zřeteli nejen prospěch stavu živnostenského, ale sledovala podporami v neposlední řadě i cíle centralistické,

jež se na konec projevily v zemích předlitavských zřízením Rakouské společenstevní pokladny ve Vídni nařízením býv. ministra financí ze dne 13. července 1918, čís. 259 ř. z.. Účelem pokladny byla podpora společenstevního vyrovnávání peněz a úvěrnictví; stát měl pokladně poskytnouti nevypověditelný vklad 35,000.000 K, a převzítí ručení za její závazky. K zahájení činnosti této pokladny pro zánik Rakouska-Uherska již nedošlo.

Zemský úvěrní fond živnostenský v Praze konal družstvům živnostníků v Čechách služby úvěrodárce a poradce, později i orgánu provádějícího u nich zákonné revise podle zákona ze dne 10. června 1903, čís. 133 ř. z.. Zastával tudíž původně sám vlastně funkce svazu těchto živnostenských záložen, jichž počet však zůstával daleko za počtem družstev neúvěrních. Vzrůstající počet těchto záložen a družstev v Čechách a postupně vypěstovaný smysl pro družstevní pospolitost a svépomoc podnítil myšlenku zřízení svazu živnostenských záložen a družstev. Tak založen byl v roce 1910 Zemský svaz živnostenských záložen a družstev, z. sp. s r. o. v Praze, a v roce 1912 svaz německých živnostenských záložen a družstev, působící nyní pod firmou Deutscher gewerblicher Landes-Kredit-Verband Aussig, r. G. m. b. H. v Ústí n. Lab.. Po převratu založena byla v roce 1922 Jednota středostavovských družstev a záložen živnostenských v Čechách, která zahájila činnost v roce 1927 pod dnešní firmou Ústřední jednota živnostenských záložen a družstev středostavovských v Praze, z. sp. s r. o..

V zemi Moravskoslezské počaly zakládati živnostenská družstva úvěrní, později a dnes živnostenské záložny zvané, podle stejného typu jako v Čechách, dva svazy, a to v roce 1902 ustavený německý Zentralverband der deutschen gewerblichen Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften Mährens und Schlesiens, r. G. m. b. H. v Brně, dnešní Zentralverband der gewerblichen Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften mit deutscher Geschäftssprache in Mähren, Schlesien, der Slovakei u. d. Podkarpatská Rus, r. G. m. b. H. v Brně, a český Ústřední svaz úvěrních družstev živnostenských na Moravě v Brně, z. sp. s o. r. v roce 1903 založený, jenž v roku 1911 rozšířil svoji činnost i na Slezsko a dnes působí pod firmou Ústřední svaz družstev živnostenských v Brně, z. sp. s r. o..

Svaz český zakládal původně živnostenské záložny pouze při živnostenských společenstvech, zřízených podle hlavy VII. živnostenského řádu; zamýšlel tak použití posláních těchto veřejnoprávních organizací a stavovské pospolitosti živnostníků na nich zúčastněných ku praktickému řešení otázky úvěru potřebného pro živnostníky, chtěje tak vytvořiti pro ně lidové peněžní ústavy toho významu, jaký měly pro zemědělce raiffeisenky. Seznav však, že zakládání živnostenských záložen pouze při živnostenských společenstvech by bylo na překážku účelnému zřizování živnostenských záložen i v jiných místech vykazujících pro ně hospodářské předpoklady, kde však české živnostnictvo bylo v menšině, opustil v roce 1906 tuto zásadu a zakládal pak ústavy i jinde na Moravě a později i ve Slezsku, buduje tak účelnou síť živnostenského úvěrního družstevnictví.

Kdežto při zřízení českého svazu neexistovalo ani jediné české živnostenské družstvo úvěrní, vzniku již uvedeného německého svazu Zentralverband der deutschen gewerblichen Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften Mährens und Schlesiens v Brně předcházela 4 německá živnostenská družstva úvěrní v Brně ustavená v r. 1902; tato společně s 3 německými živnostenskými družstvy provozovacími založila v témže roce právě jmenovaný svaz, který pak na Moravě a ve Slezsku sám zakládal samostatné německé živnostenské záložny jako svoje organizační jednotky.

Styk s Úřadem pro živnostenské úvěrnictví ve Vídni zřízeným znamenal pro živno-

stenské záloženství na Moravě a ve Slezsku, stejně jako tomu bylo v Čechách, podporu jejich činnosti, její usměrnění a další rozvoj.

Světová válka, která v celé řadě států zastavila pravidelný hospodářský život, přivodila stagnaci ve zřizování dalších živnostenských záložen a zpomalení rozvoje jejich činnosti hospodářské. Byla též zatěžkávací zkouškou životaschopnosti a odolnosti dosavadní organizace živnostenského družstevnictví úvěrního; možno však právem tvrditi, že svazy živnostenských záložen, u nichž vedle živnostenských záložen byl organizován již značný počet živnostenských družstev provozovacích (neúvěrních), i se svými organizačními jednotkami v této zkoušce obstály. Osvědčily se nejen jako útvary na zdravotných základech spočívající, nýbrž i jako podniky ve prospěch hospodářského rozvoje živnostníků působící.

Zřízením samostatného československého státu nastává čínorodá etapa v živnostenském družstevnictví úvěrním. Válka odvedla mnoho živnostníků na dlouhou dobu z jejich dílen, a většinu jich, kteří přímo se jí nezúčastnili, podstatně snížila výrobní činnost, omezila výnosy z podnikání a tím též možnost nutných ev. účelných investic v provozovnách a potřebného zdokonalování. Také obyvatelstvo samo trpící pod tlakem poměrů válečných omezovalo za války svoje potřeby na míru nejnужnější, a požadavky válečného zbrojařského průmyslu dovedly vyčerpati všechny zásoby surovin, polotovarů i tovarů pro vedení války potřebných. Konec války a rychlé tempo, v němž začal v novém státě prouditi hospodářský život, projevíly se velkým hladem po zboží a výrobcích nejrůznějšího druhu. Intensita hospodářského života stoupala jak uvnitř státu, tak ve styku se státy cizími. Živnostníci z války se vracejí, i ti doma válku přečkavší, potřebovali nutně úvěru na nezbytné investice a pro provoz svých živností, k mechanisaci svých dílen a znovuzřízení svých podniků vůbec, ve svých družstvech provozovacích pak oporu při nákupu surovin a odbytu výrobků. Zde úspěšně zasáhla dosavadní organizace živnostenského úvěrnictví, neboť v poválečných poměrech, kdy ostatní československé peněžnictví bylo postaveno před nutnost zvládnouti jiné nové a velké úkoly, byla to po výtce ona, která svoji činnost zařídila výlučně ve prospěch živnostníků. V mezích svých možností a činnou účastí na akcích úvěru pro živnostníky válkou poškozené podle zákona ze dne 23. května 1919, čís. 276 Sb. z. a n. starala se o to, aby hospodářské poměry živnostníků se zotavily z následků války. Myšlenky politické a hospodářské demokracie, získané zkušenosti z války, stoupající rozvoj družstevnictví zemědělského a dělnického, vše to působilo mocně také na živnostnictvo, jehož stavovské uvědomění stouplo a za vlády demokracie mohly se jeho organizace více uplatňovati. Dochází k dalšímu rozvoji živnostenského družstevnictví, a to jak ve směru zřizování nových živnostenských záložen a družstev provozovacích, tak i po stránce usměrnění celkové organizace a prohloubení jeho činnosti. Ovšem přechodný rozmach družstev provozovacích záhy poměrně ustoupil návratu normálních poměrů; provozovací družstva, jež vůbec nalézají málo porozumění u živnostnictva, z velké části zase zanikla nebo — zvláště za nynější hospodářské krise — jen živoří.

Tato doba vyvolává v život též živnostenské úvěrní družstevnictví na Slovensku a Podkarpatské Rusi.

Na Slovensku a Podkarpatské Rusi se starý režim s problémem živnostenského úvěrnictví nezabýval. Vyskytovala se sice i na Slovensku před světovou válkou účast některých živnostníků na družstevním hnutí, které bylo organizováno v Zemské družstevní úvěrné jednotě (Országos központi hitelszövetkezet) v Budapešti, ale byly to případy

sporadické a zanikly převratem, který oddělil družstva na území republiky od jejich zahraniční centrály. Před převratem nelze vlastně mluvit o živnostenském úvěrním družstevnictví na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Živnostnictvo těchto krajů nebylo organizováno, postrádalo z větší části jak dostatečného kapitálu tak i odborných vědomostí, a nemohlo si tudíž vybudovati svoje vlastní svépomocné úvěrní ústavy, které by mu jako v zemích historických pomáhaly budovati jeho existenci a staly se finančním střediskem jeho hospodářského podnikání. Úvěr slovenskému živnostníku, ať od bank či od soukromníků, byl poskytován za takových podmínek, že mu nebyl pomoci, ale spíše zkázou jeho podnikání. Na Podkarpatské Rusi byly poměry pro živnostníky ještě nepříznivější.

Popřevratový organizační ruch všech vrstev obyvatelstva nezůstal ovšem bez vlivu ani na živnostenské vrstvy na Slovensku a Podkarpatské Rusi, které se počaly organizovati stavovsky po příkladu živnostnictva v zemích historických. Současně také hospodářští činitelé slovenští počali se zabývatí myšlenkou organizovati živnostenské úvěrnictví na Slovensku a Podkarpatské Rusi, neboť potřeba provozovacího úvěru pro živnostníky byla velmi naléhavá. Jako první samostatný živnostenský úvěrní ústav na Slovensku zřízena byla v roce 1920 Živnostenská záložna v Trenčanských Teplicích, a po krátké přestávce zakládány byly počínajíc rokem 1922 živnostenské záložny další. Však záměrné zakládání živnostenských záložen na Slovensku a Podkarpatské Rusi začalo až v roce 1923, a to na popud ministerstva obchodu a za účinné spolupráce Slovenské remeslnické a obchodnické jednoty v Turč. Sv. Martině. Situace pro zřizování těchto nových ústavů byla v té době obtížná, ježto jednak nebylo dostatek lidí, kteří by mohli býti pověřeni vedením těchto ústavů, jednak hospodářská posice živnostnictva samého byla slabší než v zemích historických. Než i tyto obtíže se překonávaly a budována byla na Slovensku a Podkarpatské Rusi hospodářským poměrům odpovídající síť živnostenských záložen, dnes nazývaných živnostenskými úvěrními ústavu. Tyto živnostenské úvěrní ústavy byly zakládány jako úvěrní družstva na podkladě uherského zákonného článku ze dne 16. května 1875, čís. XXXVII. o obchodním zákonu, zákona ze dne 15. dubna 1919, čís. 210 Sb. z. a n. o úpravě poměrů družstev na Slovensku, pokud se týká na podkladě zákona ze dne 1. července 1926. čís. 130 Sb. z. a n. o úpravě poměrů družstev Podkarpatské Rusi.

Již na začátku živnostensko-družstevního hnutí na Slovensku a Podkarpatské Rusi se ukázalo, že má-li celá akce míti úspěch, třeba ji svéstí na společnou základnu jednotných úvěrových a hospodářských zásad, provéstí unifikaci v administrativě, v účetnictví a obchodování nových ústavů a postarati se o dodržování potřebné disciplíny. Dalo proto ministerstvo obchodu v dohodě s ústavu již zřízenými popud k vybudování Svazu živnostenských úvěrních ústavov a družstiev pre Slovensko a Podkarpatskú Rus v Bratislavě, který také v dubnu 1923 byl zřízen. Svaz stal se ústředím živnostenských úvěrních ústavů a družstev na Slovensku a Podkarpatské Rusi zřízených a u něho organizovaných, a pokračoval v činnosti organizační a obchodní podle intencí, které vedly ku jeho vzniku, a s přihlídžením ku daným hospodářským poměrům. Těžce se pocítoval v té době hlavně nedostatek úsporných vkladů jakožto levného provozovacího kapitálu. Aby se však vývoj živnostenského družstevnictví na Slovensku a Podkarpatské Rusi nezastravil a jeho zdárný počátek neohrozil, převzalo ministerstvo obchodu podle zákona ze dne 17. února 1922, čís. 84 Sb. z. a n. o státní záruce svazům družstev živnostenských za úvěry Svazu poskytnuté státní záruku; tímto opatřením bylo umožněno přivéstí do

živnostenských úvěrních ústavů nezbytné provozovací prostředky pro poskytování úvěru živnostníkům.

Jak již bylo řečeno, došlo v letech popřevratových ku značnému rozvoji živnostenského úvěrnictví v našem státě. K ilustraci tohoto rozvoje uvádějí se tato srovnávací data za desetiletí 1923—1932. V roce 1923 bylo u živnostenských svazů organisováno 324 záložen se 44.473 členy se splacenými podíly v celkové výši 13,094.900 Kč a s rezervními fondy v celkové částce 4,141.300 Kč. V roce 1932 bylo u těchto svazů organisováno 537 záložen se 129.584 členy se splacenými podíly v celkové výši 48,662.000 Kč a s rezervními fondy v celkové výši 31,499.000 Kč. V roce 1923 bylo u těchto záložen 208,172.800 Kč vkladů, záložny vykázaly vlastních výpůjček za 21,320.700 Kč a půjčily svým členům 206,225.500 Kč, kdežto v roce 1932 vykázaly živnostenské záložny již 966,360.000 Kč vkladů, vlastních výpůjček za 89,560.000 Kč a půjčily svým členům 969,385.000 Kč. Celkový pokladniční obrat činil v roce 1923 2.448,563.100 Kč, v roce 1932 11.244,729.000 Kč. Již z těchto vývojových dat nutno usuzovati, že živnostenské úvěrní družstevnictví vyrůstalo na zdravém podkladě, že živnostníci v celku pochopili význam družstevní svépomoci úvěrové a že živnostenské záložny se staly důležitou složkou lidového peněžnictví československého.

Shora uvedených 6 svazů živnostenských záložen a družstev (jsou to svazy t. zv. smíšené, sdružující nejen živnostenské záložny, ale i živnostenská družstva provozací) tvoří v živnostenském úvěrním družstevnictví organizační jednotky vyššího stupně. Jsou tedy dnes v Čechách činny tři svazy řečeného druhu, a to dva české a jeden německý, všechny s působností pro obvod země České, v zemi Moravskoslezské dva svazy — český a německý — s obvodem působnosti též pro Slovensko a Podkarpatskou Rus, na Slovensku jeden svaz s obvodem působnosti zahrnujícím Slovensko a Podkarpatskou Rus. Koncem roku 1933 mělo těchto šest svazů Kč 6,521.800— splacených členských podílů, Kč 3,652.998.25 rezervních fondů, Kč 83,998.282.25 vkladů, Kč 43,281.270.55 vlastních výpůjček a poskytlo přičleněným družstvům zápůjček per Kč 109,207.404.22; celkový pokladniční obrat v roce 1933 činil Kč 2.800,000.000—.

Jak svazy živnostenských záložen a družstev, tak živnostenské záložny — na Slovensku a Podkarpatské Rusi živnostenské úvěrní ústavy — u nich organisované jsou společenstvy s ručením obmezeným a jsou oprávněny přijímati vklady na vkladní knížky (listy) podle zákona ze dne 10. října 1924, čís. 239 Sb. z. a n., o vkladních knížkách (listech), akciových bankách a o revisi bankovních ústavů ve znění bankovního zákona ze dne 21. dubna 1932, čís. 54 Sb. z. a n.. Účelem živnostenských záložen a úvěrních ústavů jest podpora hospodářských poměrů jejich členů poskytováním úvěru a zlepšováním jejich platebních poměrů způsobem ve stanovách vyznačeným. Podkladem právní úpravy jejich v zemích historických je zákon ze dne 9. dubna 1873, čís. 70 ř. z. o výdělkových a hospodářských společenstvech, ohledně svazů též zákon ze dne 10. června 1903, čís. 103 ř. z. o revisi výdělkových a hospodářských společenstev a jiných spolků, a dále vládní nařízení ze dne 5. srpna 1933, čís. 169 Sb. z. a n., kterým se vydávají zvláštní předpisy o záložnách a úvěrních spolcích, úvěrních společenstvech (družstvech), hospodářských a živnostenských družstvech úvěrních a jejich svazech. Na Slovensku a Podkarpatské Rusi jsou živnostenské úvěrní ústavy a jejich svaz zřízeny na podkladě uherského zákonného článku ze dne 16. května 1875, čís. XXXVII. o obchodním zákonu, zákona ze dne 15. dubna 1919, čís. 210 Sb. z. a n. o úpravě poměrů družstev na Slovensku, pokud se týče na podkladě zákona ze dne 1. července 1926, čís. 130 Sb. z. a n.

o úpravě poměrů družstev Podkarpatské Rusi. Vládní nařízení ze dne 5. srpna 1933, čís. 169 Sb. z. a n., platí též pro Sváz a úvěrní ústavy na Slovensku a Podkarpatské Rusi.* Stanovy živnostenských záložen a úvěrních ústavů, tvořící vedle zákonných ustanovení základ úpravy vzájemných vztahů mezi členy a družstvem a podklad pro posouzení a výklad právních poměrů mezi družstvem a třetími osobami, odpovídají v podstatných částech vzorcovým stanovám, které vydává ministerstvo obchodu pro živnostenské úvěrnictví. Svazy jsou finančními, revisními a zastupitelskými (poradními) středisky ústavů u nich organisovaných; poskytují úvěr pouze členským ústavům a provádějí u nich zákonné revise (v zemích historických podle již uvedeného zákona ze dne 10. června 1903, čís. 133 ř. z., na Slovensku podle zákona ze dne 15. dubna 1919, čís. 210 Sb. z. a n., na Podkarpatské Rusi podle zákona ze dne 1. července 1926, čís. 130 Sb. z. a n.). Svazy v zemi České a Moravskoslezské jsou podrobeny revisím podle § 14. zákona ze dne 10. června 1903, čís. 133 ř. z., u Svazu živnostenských úvěrních ústavů a družstev pro Slovensko a Podkarpatskou Rus, dr. s o. r. v Bratislavě provádí se revise podle zákona ze dne 15. dubna 1919, čís. 210 Sb. z. a n..

Cílý styk Zemského úvěrního fondu živnostenského v Praze s družstevním hnutím živnostenským a vznik nových svazů živnostenských záložen a družstev nezůstal bez vlivu také na jeho působnost, vykonávanou dosud v rámci jeho stanov. Již při realizaci úvěru pro živnostníky válkou poškozené, — jmenovitě mimo Čechy — byl všestranně pocítován nedostatek ústředního úvěrového pramene a vyrovnávacího střediska peněžního pro svazy družstev živnostenských, které si za podmínek namnoze velmi tísnivých musely opatřovati úvěr u různých peněžních ústavů. Ukazovala se potřeba ústředí svazů živnostenských záložen a družstev. Ježto správa jmenovaného Fondu právě projednávala návrh změny svých stanov, nabídla své služby dosavadní organizaci živnostenského družstevnictví v tom smyslu, že by v nových stanovách Fondu bylo na to pamatováno, aby mohl zatím ihned vzít na se funkci takového ústředí až do zřízení zvláštního ústavu, čímž by okamžitě vyhověl naléhavé potřebě.

Tento podnět byl vládou republiky přijat a ministerská rada, přihlížejíc k usnesení zemského správního výboru pro Čechy ze dne 25. ledna 1922, usnesla se ve schůzi dne 18. května 1922, aby působnost Zemského úvěrního fondu živnostenského v Praze byla rozšířena na celé území republiky, dále aby takto rozšířenému Fondu byl dán ze státních prostředků aspoň 3% zúročitelný státní vklad Kč 10,000.000—, a aby osobní i věcné režijní výlohy Fondu, pokud budou zvýšeny účelným rozšířením jeho působnosti a nebudou jinak uhrazeny, byly hrazeny z prostředků státních. Provádějíc toto vládní usnesení poukázalo ministerstvo obchodu Zemskému úvěrnímu fondu živnostenskému v Praze celkem Kč 11,650.000— jako státní vklad 3% zúročitelný s výhradou dodatečného ujednání dalších podrobných podmínek. Změněné stanovy Fondu vzhledem k rozšíření jeho působnosti na celou republiku schválila ministerská rada ve schůzi ze dne 16. června 1924. Podle těchto stanov Fond ve své rozšířené působnosti plní funkce Peněžního ústředí živnostenského družstevnictví pro celou republiku na základě zvláštního ujednání, k němuž došlo mezi ministerstvem obchodu a zemským správním výborem českým. Této jeho funkci odpovídá také to, že byl v roce 1925 na základě vládního usnesení pověřen ministerstvem financí funkcí Zájmového ústředí družstevnictví živnostenského podle §u 19. zákona ze dne 9. dubna 1924, čís. 237 Sb. z. a n. o Zvláštním fondu

* Od uvádění prováděcích nařízení a řady pozdějších norem týkajících se družstevnictví, však neměnicích zákonný podklad, se upouští.

pro zmírnění ztrát povstalých z poválečných poměrů. Původní statutární působnost Fondu, pokud se nevztahuje na styk se živnostenskými svazy, resp. na jeho činnost poradní, jest zlikvidována, takže dnes působí po výtce ve funkci Peněžního ústředí živnostenského družstevnictví.

Nynější podklad Peněžního ústředí živnostenského družstevnictví spočívající na ujednání mezi ministerstvem obchodu a zemským správním výborem pro Čechy jest pouze provisorním, a již toto provisorium samo o sobě stanoví určité hranice pro další činnost Ústředí. Bylo proto snahou ministerstva obchodu, aby organizace živnostenského družstevnictví byla i ve svém vrcholném organizačním článku dobudována, aby tudíž Ústředí živnostenského družstevnictví bylo vyřešeno jako útvar definitivní a organicky připojený na dosavadní svazovou organizaci. Za tím účelem podalo ministerstvo obchodu v roce 1932 vládní návrh zákona o Ústředí živnostenského družstevnictví, v němž, navazujíc na dosavadní vývoj, vedle otázky finanční řešilo otázku organizace tohoto vrcholného útvaru tak, že má býti samostatnou právní osobou do obchodního rejstříku zapsanou s účelem převzít působnost Zemského úvěrního fondu živnostenského, vykonávanou ve funkci Peněžního ústředí živnostenského družstevnictví, a vybudovati ji v ústřední peněžní, poradní a revisní organizaci živnostenského družstevnictví. Tento vládní návrh zákona (tisk poslanecké sněmovny č. 1810 z roku 1932) nebyl dosud parlamentem projednán. Však snahy veřejných činitelů po přesném a účelném vymezení působnosti jednotlivých skupin československého peněžnictví nutně vyžadují, aby otázka Ústředí živnostenského družstevnictví byla definitivně vyřízena. Státí se tak může uzákoněním zmíněného vládního návrhu zákona, který by bylo ovšem v některých směrech přepracovati se zřetelem na získané zkušenosti v době hospodářské krise a s přihlédnutím ku řadě zákonů a nařízení, které byly v mezidobí o peněžnictví vydány.

Období hospodářské krise jest také pro živnostenské úvěrnictví etapou velmi nepříznivou. Nelze se však tomu diviti, přihlíží-li se k délce a intenzitě krise a uváží-li se ta okolnost, že živnostnictvo, úvěrově na živnostenské záložny zapojené, nepatří ke třídě kapitalistů. Na vrstvy hospodářsky slabší doléhají nepříznivé poměry vždy tíže, a stejně je tomu i u jejich družstevních útvarů. Pokles konsumní síly domácího obyvatelstva má za následek podstatné zmenšení odbytu zboží, výrobků a pracovních výkonů živnostníků, a tím snížení výnosnosti jejich podnikání. Překážky ve vývozu našich výrobků nutí exportní firmy, aby pro ně hledaly odbyt na trhu domácím, čímž hospodářské postavení živnostníků, kteří dnes v zápase o svoji existenci již sami sobě ostře konkurují, dále ztěžují. Živnostníci začínají žít z podstaty, a jsouce též vkladateli u živnostenských záložen, vybírají si u nich vklady. Stálé odplývání vkladů, ať v důsledku této potřeby nebo vyvolaného neklidu, má za následek vyčerpání mobilních prostředků těchto záložen i úvěrů od jejich svazů, po případě i od jiných pramenů, pokud snad ještě byly dostupny. Živnostenské záložny jsou tak nuceny nejen omezovati po případě i zastavovati povolování nových úvěrů i těm živnostníkům, kteří by mohli ještě prosperovati, nýbrž i vypovídati a vymáhati zápůjčky s výsledky neúměrnými vznikajícím výlohám a škodám dlužníků z překotné realizace jistot. Při tom i dočasná opatření v exekučním a konkursním řízení proti zemědělcům resp. podobná opatření ve prospěch nezaměstnaných, jakož i vleklost soudních zákroků situaci živnostenských záložen zhoršují. Tak se živnostenské úvěrnictví ocítá v těžké kolisi, majíc vyhověti požadavkům vkladatelů-živnostníků a nemajíc při tom hospodářsky ničiti dlužníky z těchže řad živnostenských.

Všechny tyto nesnáze se soustřeďují u svazů živnostenských záložen a družstev, na něž se záložny obracejí se žádostmi o úvěr. Nelze se tedy diviti, že za takových poměrů několik živnostenských záložen nevydrželo náporu vkladatelů a když ani příslušný svaz — přes svoji úsilovnou snahu — nemohl dalším úvěrem pomoci, ocitlo se v těžkých nesnázích. Než tyto zcela ojedinělé zjevy nevyskytují se jen u úvěrnictví živnostenského. Svazy živnostenských záložen a družstev však se snaží, aby svoje organizační jednotky převedly pokud možno bez povážlivých otřesů do klidnějších dob hospodářských, a nutno právem uznati jejich úsilovnou snahu a práci, které tomuto úkolu věnují. Hospodářská krise a obtížné poměry, za kterých některé živnostenské záložny musí pracovati, mají však i příznivý účinek na vedení ústavů, jejichž správy získávají cenné — třeba někdy těžce placené — zkušenosti, jež se v budoucích létech ve vedení jim svěřených ústavů zajisté příznivým způsobem projeví.

Živnostenské úvěrní družstevnictví i v dnešní krizi prokázalo svoje oprávnění jako důležitá složka lidového peněžnictví, pracující ve prospěch stavu živnostenského, jejíž funkce žádná jiná skupina peněžních ústavů by ani nemohla převzít. Jeho další rozvoj spočívá ovšem na živnostnictvu samotném; to musí správně oceniti význam vlastní svépomocné organizace úvěrové pro svoji hospodářskou existenci a přispěti k jejímu rozvoji a zmohutnění tím, že jí dá k dispozici vklady a opatří další příliv členů, jichž počet zůstává stále jen zlomkem celkového počtu živnostnictva, a bude působiti s pravým družstevním porozuměním a nezištnou spoluprací ku zlepšování a vzrůstu jeho police hospodářské.

VNITŘNÍ A ZAHRANIČNÍ POLITIKA.

A. VNITŘNÍ.

Konec roku 1935 přináší událost, která jest a zůstane velkým mezníkem ve vývoji, růstu československé republiky: T. G. Masaryk vzdal se presidentského úřadu. Právem řekl v rozhlase předseda vlády Milan Hodža: „Od obnovení naší státní samostatnosti nebylo události, která by tak hluboce zasáhla do našich osudů.“ Jméno T. G. Masaryka jest nerozlučně spjato se zrozením, vznikem, růstem a životem republiky a proto není divu, že jeho odchod z presidentského úřadu zasáhl mocně do duší i myslí všech, kteří žijí v republice, kteří žijí s ní a při ní.

Prosinec 1935 byl měsícem velmi neklidným. Tisk musil si uložit mlčení o poradách, které provázely odstoupení T. G. Masaryka a které měly rozhodnouti, kdo bude jeho nástupcem. Vnitropolitické napětí nejlépe jest doloženo skutečností, že 11. prosince konala se mimořádná schůze ministerské rady, která k návrhu ministerského předsedy M. Hodži se usnesla na odstoupení vlády; toto usnesení bylo předloženo prezidentovi republiky, který však demisi vlády nepřijal. — Rychlý spád událostí jest nejlépe patrný z toho, že 11. prosince podávala svoji demisi vláda, jejíž předseda ani ne před týdnem se představil projevem, který se vyrovnal dobře s všemi otázkami, s kterými se naše republika setkává na své cestě k lepší budoucnosti. Ohlas projevu M. Hodži byl silný. To zejména proto, že některá místa jeho projevu byla temperamentním credem demokratického politika, který chce prohlubovat československou jednotu, který chce bojovati proti demokratickému defaitismu a který jasně se vyrovnává se sudetoněmeckou stranou Konrada Henleina.

Předseda vlády ve svém projevu vyšel z mezinárodního postavení republiky; v hos-